SAMLAREN

TIDSKRIFT

FÖR

SVENSK LITTERATURHISTORISK FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 14

1933

UPPSALA 1933

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

UPPSALA 1933
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
3337

SÅNG ÖFWER GREFWE GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG

— EN NYFUNNEN DIKT AV GEIJER.

AV

EVALD MALMSTRÖM.

Sång öfwer Grefwe Gustaf Fredrik Gyllenborg.

Låt för ett älskadt namn ditt lof ur hjertat flöda
Då tjusar oss din sång, wi gilla dina skäl
Och skilja ädelt nit från offret af en träl.

Gyllenborg.

Du, som ej mera är! hwars minne än skall stråla
Då mörker länge höljt det slägte, som Dig sett,
Du som min känsla väckt, som först mig lärde måla
De nöjen och det qual, som den mig sen berett,
O Sverges Ädle Skald! O Gyllenborg! förbjud
Ej mina swaga ljud att Dig ett offer gifwa.
Om Dig jag sjunga will, och Du skall hjertat lifwa
Sjelf Sångens ämne, war dess Gud!

Du war det redan förr — i däldens skugga flydde
Min ungdom bort. I glans jag dig på höjden såg.
Mig sades din gestalt då åldrens wälde tydde
Och att dess silfwerhår kring böjda hjessan låg.
Ifrån en annan tid Du stod där ensam quar
Hvad werld Du hörde till jag twekade förklara;
Men såg jag i din dikt en röst mig tycktes swara
Att re'n Du en odödlig war.

In i din efterwerld Du lefde nog att fatta
Det af en enda tid Ditt wärde ej beror.
Du upphöjd blef och glömd, man ej förstod att skatta
Den skald, som af sig sjelf och utan flärd war stor.

Man efter skenet lopp — som när wid dagens slut
En lusteld tändes an. Då klappa stadens tärnor
Allt släcks, blir tyst, och nu — stå fram de milda stjernor
Som stilla lysa natten ut.

Knapt hörer man ännu en enslig åldring nämna
De ljud, som woro förr hans tjusta ungdoms ro,
De quäden, där Du gick att Dygdens rätter hämna.
Att stämma ömhets lof, att prisa ewig tro,
Din sång så klar, så djup, som hjertats grunder rör,
Men blott åt rena bröst sin högsta tydning bådar,
Som då mot himlens blå den unga oskuld skådar
Och anar Guden ofwanför.

Man tadla will din dikt, att ej med Söderns värma,
Ej med Hesperisk glans Du locka oss förstått,
Att uddig qwickhets lek Du icke welat härma,
Att Galliens fina stånt Din stora själ försmått.
Din sång din gerning war, ditt lif — med kraftens rön
Ur hjertats inre brunn dess rena vågor swalla.
Till tårar Du oss rör och wet dock ibland alla
Sjelf ensam ej, att Du är skön.

Men denna stränga art är hemma uti Norden,
Från ålder bragder ej blott prisade dess sång:
Sjelf war den hjeltebragd — med vapen rustad worden,
Den träffar djupt, har egg och går en hjeltes gång.
Då witter Idrotts Mor sig sänkte till wår werld,
Ej som Minerva blott som Pallas will hon dyrkas:
Af Söderns sköna barn dess glada lek må yrkas,
Åt Norden gaf hon sångens swärd.

Och Skalden fattar det och ljungande bewakar
De helga seders rätt och tolkar dygdens bud
Och himla lärans magt. Han flärdens lek försakar
Ty seger är hans lust och äran är hans brud.
I sällskap med en Gud för Allmänheten dold —
Så söng Du Gyllenborg! Så böd du Skalders skara!
Med höga himlens skyld den äkta skald bör wara
Och jordens slägter i hans wåld.[1]

Så stod, i forntids natt, han re'n på Svithiods stränder.
Hans språk var ogent, wildt, för Harmonien lyckt.
Han öfwermannar det med Gudakraft och tänder
Uti dess råhet lif, med bloss från himlen rykt.

[1] Försök om Skaldekonsten pag. 30.

Som strömmens strida fall uti den wilda sjö,
Så ljöd hans sång med magt, så harpan i hans händer
Då lyssnar Kämpen tyst — till *Oden* bönen sänder
Och lärer leende att dö. —

Men länge, länge re'n till stoft är detta slägte,
Och plogen myllar opp den glömda hjeltens ben —
Stum är du Ättehög! Hwem känner den du täckte?
Hwad bragd i strid och sång bewittnar denna sten?
O klang ur Walhalls sal! du svann ifrån vår Nord.
I ledband för en Munk de gingo Nordens drottar,
Förstörd blef sed, blef språk, och utländsk man bespottar
Snart Göthen på dess egen jord.

Han hämnas lifwad opp af Wasas höga sinne,
Ger Europa lag, och helgar med sitt blod
En segerwunnen werld åt Gustaf Adolfs minne;
Men Sångmön stum af sorg wid hjeltens aska stod.
Dess söner låckade utaf Christinas glans,
Gå från de sköna land att söka Mälarns stränder
Förgäfwes — smyckad grann Hon blef af lejda händer
Men ägde ej en egen krans.

Tills Stjernhjelm kom och wäg med Herculs-styrka banar
Till Nordens Pindus opp; men stod där enslig, döljd.
Wid foten famlande hans spår ej hopen spanar:
Han utan mönster war, blef utan efterföljd.
Först se'n till hwila gick på Carl den tolftes graf
Den Swenska Segren, vred utaf partiers yra,
Först efter tiders längd ljöd åter Stjernhjelma lyra,
Och Gyllenborg den tonen gaf.

Dig gaf Dalin ett språk. Du gaf det själens styrka
Och Skaldens konst den kraft, som lyfter opp ett folk.
Än ung Du sorglös gick för nöjet henne dyrka;
Men då Du nöjet söng Du re'n war dygdens tolk.
Du af en Gudamagt fick Snillets egen röst,
Uti din blick dess ljus, uppå din läpp dess löje
Och känslans hela eld, att dyrka hwarje nöje
Men himlens renhet i ditt bröst.

Dig skänkte Skaldens Gud ej blott sin egen lyra:
Du och hans koger fick, att öfwa Snillets hämnd.
Mot dårar på din stråt, som obequäma yra,
Flög skämtets gyllne pil — på flykt är Hären skrämd.

Wid bågens blotta klang på lätta fötter skyr,
Förföljd af ewigt skratt, de lätta wänners skara.
Där werldsföraktarn går wet dårskapen sin fara,
Men wänskap i hans armar flyr.

Man tar ej Jofurs blixt att flärdens yrfän döda.
De sweda i ett ljus sin klena winge af.
Men hann Din blick det djup, där brott och last sig föda,
Då ljungade Din harm, då tog Du hämndens glaf — —
Du menskans dagsfärd såg från waggan till en grift
Och huru galen dock hon sjelf gör sina plågor,
Ett uselt stoftkorn, vräkt på tidens wreda wågor,
Förutan mål och egen drift. —

Då wänds din sorg i harm — från menniskans elände
Wänds bort din syn. Du fann att wid en ljungelds sken
I willors skumma verld du sänkt en blick, men kände
Att verlden ock är ljus, om himmelen är ren.
Ifrån dess klara höjd de blida Geniers gång
Sänks ner, de blomsterströ din återstämda lyra:
Då söng du deras låf, de Dina toner styra;
Och menskans nöjen war din sång.

Din glada ungdom flyr, dess afsked Du beklagar
Med tårfull blick, men rent dess minne med Dig går
O sköna återsken af Sångens unga dagar!
Då Gyllenborg med Creutz här firat lifwets wår.
Hur ädel war din dikt? och Hans — hur ljuf, hur warm!
Förente Edra namn i minnets Tempel brinna,
Där blyg wid ärans hand står kärleks SångGudinna
Som skönheten wid hjeltens barm. —

Du återser en bygd, som ljuft till minnet talar,
För Sångmön lika kär, som Mantua fordom war.
Du firar landets ro. Men i dess sköna dalar
Du fann ej mera Creutz, ej i hans röst ett swar
Rörd wid förgängelsen, som menskohopp förstör,
Du såg hur wåren ler, hur sjelfwa wintern hoppas,
Och lifwet aldrig flyr, och rosen åter knoppas.
Och söng den kraft, som aldrig dör.

Dock re'n från Gustafs Thron en nytänd glans sig sprider,
Hans blick ger snillen lif, hans magt är folkets hopp.
De bådas wid hans röst, de gyllne Sångens tider:
Du kallas från ditt lugn uti dess tempel opp.

Så wid Olympska spel en gång ock framträdd är
En gammal segrare från hwilan af sitt läger.
Bland ynglingar han går, han hwad de söka äger,
Och känns av lagern, som han bär.

Men snillet ägde Dig långt mer än Du det ägde,
Och i dess egna wal det endast lyckas kan.
Det skydde Hofwets band, så lätt ock bojan wägde
Kanske här Skaldens brist war Din förtjenst som man.
Ifrån Cothurnens twång, Epikens höga stig
Du gick och blomster knöt i Fabelns glada dalar.
Dock ibland bygdens barn, som uti Hofwets salar,
Du alltid war Natur — och Dig.

Men än en gång den röst, som prisat hjeltars ära,
Sig höjde lika skön, som i din ungdoms wår.
Du wigd till skalders konst blef tolk af hennes lära.
Din stämma Gudarörd från helgedomen går.
Om dina reglors band hos tiden stundom fanns,
Din egen helga eld, den tillhör alla tider:
Så Diamantens pragt, hur den af slipning lider
Dock blixtrar med sin egen glans. —

Nu sjelf Du redan står wid ljusets rena källa,
Hwaraf all jordisk glans en dunkel stråle är.
Där ser Du sångens flod utur sitt ursprung quälla.
Och Creutz emot Dig går ibland Seraphers här —
Men Du, än ensam spard bland wåra ödens hot
Af denna skaldeslägt, hwars minne tårar prässa,
Bind Oxenstjerna Du, en krans åt Skaldens hjessa!
Jag lägger min ner för dess fot.

1.

Tegnér skrev den 11 oktober 1812 till Jacob Adlerbeth: »Geijer lofvade mig i somras att få se hans Sång öfver Gyllenborg. Jag vet, att Du har den. Var derför god och skicka mig den. Du skall få den åter med omgående post, och ingen christen själ utom jag skall få se den.»[1]

Adlerbeth svarade 24.10. 1812: »Sången öfver Grefve Gyllenborg har jag, på Göthisk tro, icke i mitt våld. Jag skulle annars, som du nog finner, visst uppfylla din begäran att öfversända den.»[2]

[1] *Saml. skr.*, utg. WRANGEL-BÖÖK, Sthlm 1923 f., 2 s. 418.
[2] *Tegnérsaml.*, LUB.

Det har alltså 1812 existerat en dikt av Geijer, benämd *Sång öfver Gyllenborg*. Mer vet man inte. Inga andra källor än de citerade tala om den.[1] Skulle den fortfarande finnas bevarad, måste det vara på ett av forskare och litteraturintresserade icke observerat ställe, eller också måste den förefinnas i sådant skick, att dess geijerska ursprung inte är i ögonen fallande. Den måste i det senare fallet åtminstone sakna författarnamn. Annars borde den ha kommit i dagen.

Diktens titel leder även tanken till en plats, där sången skulle kunna förekomma utan författarnamn: till Svenska akademiens arkiv. Ämnets art gör det inte osannolikt, att den varit akademisk tävlingsskrift. Ytterligare en omständighet styrker denna misstanke. Omedelbart före sin nyss citerade begäran att få se *Sång öfver Gyllenborg* skriver nämligen Tegnér: »Helsa vördsammast din Far, och fråga när Svea skall tryckas. Jag vill skicka in ett renskrifvet exemplar, med några små ändringar, i anledning af hans senaste anmärkningar. Låt mig äfven för ro skull veta, om i år något dugligt i vers eller prosa blifvit inlemnadt till Sv. Academien. Jag har, på Göthisk tro, alldeles inga Jern i den elden, ehuru jag en tid tänkt derpå; men det intresserar mig ändå alltid att veta.»[2] Och Adlerbeth svarar på detta — likaledes omedelbart innan han kommer in på Gyllenborgssången: »Min far ber hälsa dig på det högsta. Huru snabbt Svea kommer att tryckas kan ej ännu bestämmas; emedan tvänne delar af Academiens handlingar måste först fullbordas. De lära likväl vara nära att utkomma. Då du får tillfälle, borde Du således till mig öfversända det Exemplar som du renskrifvit.»

Det kan vara en ren slump, att först Tegnér och sedan Adlerbeth — den senare naturligtvis påverkad av ordningen i den förres brev — gå över från att tala om *Svea* och andra prisskrifter i akademien till att nämna *Sång öfver Gyllenborg*. Men det vore en självfallen övergång och idéassociation, om det var fråga om en Gyllenborgssång, vilken liksom *Svea* tävlat i Svenska akademien — allra helst om den gjort det samtidigt med Tegnérs poem. Det bör vidare i detta sammanhang understrykas, att Tegnér — som

---

[1] Att den inte omtalas i några andra brev vid ifrågavarande tid från ADLERBETH till TEGNÉR, har välvilligt meddelats mig av förste bibliotekarien BERT MÖLLER.

[2] TEGNÉR, a. a. 2, s. 418.

av brevcitatet framgår — vände sig till Adlerbeth för att få upplysningar om akademiska tävlingsskrifter. I ett brev 17.12. 1812 ber han Adlerbeth skaffa honom avskrifter av de belönta skrifter, som »äro på något sätt intressanta».[1] Om nu *Sång öfver Gyllenborg* hörde till samma kategori och författaren inte själv skaffat Tegnér den, blir det alltså likaledes alldeles naturligt, att denne vänt sig till Adlerbeth för att få tag i dikten.

Det framgår av de anförda brevutdragen, att Gyllenborgssången, om den varit akademisk tävlingsskrift, inte hört till årets skörd av dylika. Den bör då i stället — av skäl som längre fram skola utvecklas — liksom *Svea* ha inlämnats 1811. Och man finner mycket riktigt som nr 14 bland 1811 års poetiska tävlingsskrifter, inlämnad den 7 oktober[2], en *Sång öfwer Grefwe Gustaf Fredrik Gyllenborg.*

Varken 1811 eller något annat år förekom Gyllenborg som prisämne. I stället var det poetiska prisämnet 1811 liksom åren däromkring valfritt. Akademien mottog inte heller under denna tid någon annan dikt med Gyllenborg som ämne. Man har således anledning att misstänka, att den akademiska Gyllenborgssången av år 1811 är identisk med Geijers 1812 omnämnda Gyllenborgssång.

En första granskning lämnar dock ej något positivt stöd för ett dylikt antagande. Namnsedeln — som inte bröts av akademien, enär dikten endast erhöll mention — innehåller blott ett citat ur Gyllenborgs *Ode til naturen:*

Natur och Sanning blott den ädla låga nära
hwars klarhet ewig är.

Gyllenborg.

Handstilen förefaller inte vara Geijers; pikturen i dennes manuskript överensstämmer ej med den prydliga skönskrift, som det här är fråga om. Men han behövde ju inte själv ha renskrivit sitt opus (ehuru detta är troligast: hans vardagliga brevstil var vid denna tid mycket hygglig). Ej heller litteraturhistoriskt sett är sambandet med Geijer i ögonen fallande. *Sång öfwer Gyllenborg* bär ingalunda någon ovedersägligt geijersk prägel; dess poetiska

---

[1] Ib. s. 420.

[2] Tävlingsskrifterna skulle vara inlämnade 8 okt. (G. LJUNGGREN, *Svenska Akademiens Historia* I, Sthlm 1886, s. 49). — Natten till 7.10 reste Geijer till Uppsala och anlände dit kl. 3 f. m. (GEIJER, *Saml. skr.*, utg. Landquist, 12 s. 118).

art och kvalitet är på det hela taget en annan än Idunadikternas, och det finns ingenting varken i stil eller innehåll, som bestämt måste sägas härröra från Geijer. Men å andra sidan finns det — sett ur denna synpunkt — ingenting, som hindrar, att denne är författaren. De obetydliga upplysningar, författaren ger om sina yttre förhållanden — att han vuxit upp »i däldens skugga», att han inte personligen sett Gyllenborg (strof 2) —, stämma med vad man vet om Geijer.[1] Även om man inte kan ta fasta på något hugskott, som är speciellt och säreget geijerskt, så går i alla fall idéinnehållet bra ihop med dennes tankevärld. Göticismen utgör ett dominerande inslag (stroferna 5—9), den romantiska platonismen framträder (strof 21); ehuru diktaren rör sig i akademiska former, visar hans reservation mot Gyllenborgs konstlära (strof 20), att han tillhör en nyare riktning.[2]

Över huvud finns det inte en rad i *Sång öfwer Gyllenborg*, som strider mot Geijers åsikter och meningar. Att dikten som poetisk produkt inte är vidare fulländad, att den är osjälvständig och går i gamla banor, detta utgör intet hinder för dess eventuella geijerska ursprung; Geijer kunde också skriva klen poesi. I själva verket kunde man av Tegnérs brevuttalande vänta, att Geijers Gyllenborgssång — som nu för tillfället antages vara akademisk tävlingsskrift — skulle vara så beskaffad. Ty detta uttalande antyder, att Geijer inte gärna ville, att dikten skulle bli känd. I någon mån berodde förstås detta på att den inte hade fått pris. Dessutom kan Geijer — utan att ha varit alldeles missnöjd med sitt poem — ha velat undvika en offentlig jämförelse med *Svea*. Hade emellertid sången varit ett starkt och originellt

[1] Denne träffade inte GYLLENBORG vid sina besök hos akademiledamöter efter sitt äreminnes belönande (GEIJER, a. a. 13, s. 34—36), och först 20.12. 08, alltså efter Gyllenborgs död, besökte han för första gången akademiens sammanträde (ib. s. 77).

[2] Man kunde dock möjligen förvåna sig över att hos Geijer finna den höga uppskattning av GYLLENBORGS *Försök om Skaldekonsten*, som kommer till uttryck i bemälda 20:e strof. I själva verket synes emellertid denna uppskattning — som på grund av poemets karaktär naturligtvis är artigt förstorad — gälla en enda punkt. Det är inte Gyllenborgs utläggningar om reglernas band, som vunnit författarens gillande. Det är i stället några den äldre poetens ord om den skaldiska inspirationens höghet och helighet (*Försök om Skaldekonsten*, s. 30), som slagit an på den yngre diktaren; han citerar dem — delvis fritt — i strof 7:

I sällskap med en Gud för Allmänheten dold —
Så sång Du Gyllenborg! Så böd du Skalders skara!
Med höga himlen skyld den äkta skald bör wara
Och jordens slägter i hans våld.

verk, hade akademien visat stor omdömeslöshet genom att inte ge den rummet närmast Tegnérs opus, då skulle författaren knappast varit så angelägen om sekretess. Nu torde han i stället ha kommit till insikt om att svalheten i akademiens slutomdöme ej saknat berättigande, även om placeringen på prislistan kanske inte varit riktigt lyckad.

Svenska akademiens slutliga dom över Gyllenborgssången formulerades sålunda: »Dernäst har Academien trott sig böra utmärka N:o 14 Sång öfwer Grefwe Gustaf Fredrik Gyllenborg, för goda tankar och känsla av ämnets wärde.»[1] Detta slutomdöme hade föregåtts av något mer ingående utlåtanden vid den föregående behandlingen av tävlingsskrifterna. Sången lästes och granskades av akademien 21.11[2], varvid i protokollet infördes följande omdöme: »Tankarne syntes goda, men uttrycken ofta mörka, äfvensom versen i allmänhet hade mindre behag och harmoni; dock funnos lyckliga ställen, och förtjente skriften att komma under öfvervägande.» Den 2 december avgav Wallin till protokollet ett skriftligt utlåtande över de poetiska tävlingsskrifterna, där det om *Sång öfwer Gyllenborg* heter: »Har goda tankar och flera lyckliga uttryck och bilder, men, i det hela, hvarken till omfattning eller språk svarande mot sitt stora ämne.» Han föreslog, att dikten skulle bli den andra i ordningen som fick hedersomnämnande, och detta blev också akademiens beslut vid sammanträde 5.12.[3] Den äldre Adlerbeth, som likalades vid detta tillfälle placerade *Sång öfwer Gyllenborg* på andra mentionsplatsen, yttrade därvid, att den »väl hade betydliga fel, men tillika styrka i tankar och en viss värma för sitt ämne.» I detta yttrande instämde Edelcrantz, Silfverstolpe, Franzén och Rosenstein.

Akademisternas utlåtanden äro ganska träffande: dikten är som helhet intet mästerverk, men den har »lyckliga ställen.» I den torra efterklangsmässigheten springer här och där fram ett friskt och kraftigt källsprång, som vittnar om en stor ingivelse. Ett så-

---

[1] *Inrikes-Tidningar* 31.12. 1811.

[2] Närvarande voro SILFVERSTOLPE, BLOM, WALLIN, EDELCRANTZ, FLEMING, OXENSTJERNA, ADLERBETH, ROSENSTEIN, RAMEL, LEOPOLD och SJÖBERG. — För tillåtelsen att ta del av såväl protokollen som tävlingsskrifterna och den omförmälda namnsedeln står jag i tacksamhetsskuld till Svenska akademien.

[3] Närvarande voro ROSENSTEIN, FRANZÉN, WALLIN, EDELCRANTZ, LINDBLOM, SIIFVERSTOLPE, ADLERBETH, LEOPOLD och SJÖBERG. — *Svea* erhöll stora priset, två poem av L. F. GRAVANDER och ett av I. G. SCHARTAU andra guldpenningen. Geijers dikt fick sålunda blott 6:te platsen i tävlingen.

dant utgöres framför allt av de mäktiga orden om överensstämmelsen mellan Gyllenborgs diktning och den fornnordiska (strof 6):

Men denna stränga art är hemma uti Norden,
Från ålder bragder ej blott prisade dess sång:
Sjelf war den hjeltebragd — med vapen rustad vorden,
Den träffar djupt, har egg och går en hjeltes gång.

Så sjunger blott en stor skald, är man frestad att säga, detta kan blott en Tegnér eller en Geijer ha skrivit. Och dock kan man inte förneka möjligheten av att en *minor poet* — för att begagna det engelska uttrycket — i enstaka ögonblick kan — trots den normala slätstrukenheten — nå sådana höjder. Även i det fall — slutverserna i 3:e strofen —, där ett »lyckligt ställe» har ett typiskt geijerskt tonfall — det nyss citerade har snarast en tegnérsk klang —, även där kan man ingalunda svära på att ingen annan än Geijer skrivit det. Ty uttrycken tillhöra trots allt den poetiska allmänningen:

Allt släcks, blir tyst, och nu — stå fram de milda stjernor
Som stilla lysa natten ut.

Man har alltså, som av det föregående framgår, icke rätt att på grundval av en litteraturhistorisk analys fastslå, att den akademiska prisskriften *Sång öfwer Gyllenborg* härrör från Geijer, även om man tar hänsyn till de skäl för ett dylikt antagande, som förefunnos redan i och med konstaterandet, att en dylik prisskrift existerade — ensam i sitt slag och från 1811. Det är ganska sannolikt, att så förhåller sig, men inte mera. Emellertid återstå ännu några möjligheter för identifiering av författaren till prisskriften.

Manuskriptet till *Sång öfwer Gyllenborg* är en renskrift, vilket framgår dels av den vårdade stilen, dels därav, att inga andra ändringar förekomma än en överstrykning och ett par utsuddningar (de senare med ny skrift på suddningsytan). Att ändringar gjorts, tyder på att författaren själv verkställt renskriften. Ändringarna äro nämligen gjorda med samma stil som det övriga, och det är föga troligt, att de bero på slarv vid avskrivning. Det är — som redan framhållits — också sannolikast, att Geijer, om han författat dikten, även renskrivit den. Nu kommer man visserligen vid första anblicken av manuskriptet inte att tänka på Geijers stil. Men en ingående undersökning kan ge annat resultat. Det låter

sig nämligen mycket väl tänkas, att Geijer använt en speciellt vårdad skönskrift för den akademiska tävlingsdikten.

En närmare undersökning av ordformer och stavning kan också leda till vissa slutsatser. Den bör givetvis äga rum före pikturundersökningen. Allra först bör emellertid papperet undersökas. Frånsett att man eventuellt erhåller bidrag till lösningen av identifieringsproblemet, kan man nämligen — om lyckan är god — härigenom få någon hållhake i fråga om renskriftens datering. Och en dylik är värdefull att ha, innan man tar itu med de andra undersökningarna.

2.

Sång öfwer Gyllenborg är skriven på blåaktigt brevpapper. Sidformatet är 23 × 19 cm., och papperet är försett med vattenstämpeln J. Whatman 1808 samt dessutom med smala vattenstämplade tvärränder.[1] Engelskt papper synes vid ifrågavarande tid ha varit rätt ovanligt i Sverige; man använde mest svenskt eller holländskt. Geijer brukar året före Englandsresan endast vid ett tillfälle[2] engelskt papper; åren 1812—1813 skrev han nästan uteslutande på holländskt eller svenskt.[3] Däremot håller han sig under Englandsvistelsen 1809—1810 endast till detta lands pappersfabrikanter. På brittiskt papper skriver han dessutom vid 9 olika tillfällen under tiden efter hemkomsten 1810—1811. De papperssorter och data, det därvid är fråga om, äro följande: C. Willmott 1808 27.12.10, 3.1.11, 17.1.11[4], 26.1.11[5] och 31.1.11[6], W. Balston 1808 9.5.11[7], J. Whatman 1808 W. Balston 9.5.11 och

[1] Det kan anmärkas, att manuskriptet är häftat på så sätt, att det blad å det omslutande arket, som bildar häftets baksida, är genom klippning minskat till smal och avlång form med snedklippta kortändar. På samma sätt förhåller det sig med de våren 1811 till Götiska förbundet inlämnade manuskripten till *Manhem* och *Vikingen* (Nord. museet). De senare ha dock icke som *Sången öfwer Gyllenborg* häftningen fullständigad medelst snören, utan arken ligga lösa i varandra.

[2] Brev till fästmön 22.6.09, friherrinnan Kate Stiernstedts samling (S. S.), som välvilligt ställts till mitt förfogande. — Det har i denna undersökning varit nödvändigt att bortse dels från de papper, på vilka stämpel saknats eller där den namnlösa stämpelns nationalitet inte kunnat fastställas, dels ock i viss mån från stämplar, som saknat årtal. Dessa undantags antal har dock inte varit så stort, att det är sannolikt, att de förrycka undersökningens resultat.

[3] Und. ett brev till fästmön 20.5.13, S. S., på engelskt.

[4] T. fästmön, S. S. [5] T. systern Jeana, *G 85 a*, UUB. [6] T. föräldrarna, ib. [7] T. föräldr., KB.

30.5. 11[1], J. Whatman 3.10.11[2]. Geijers broder Carl Fredrik, vid vars skrivbord Erik Gustaf säger, att han skriver den 9 maj 1811[3], brukade dessutom J. Whatman-sorten i ett brev till Adlerbeth 23.7. 11[4]. Breven med J. Whatman-stämpeln 3.10. 11 och 23.7. 11 äro skrivna på halvark. Därför synes endast en del av stämpeln, icke årtalet. Men man kan i alla fall så gott som säkert konstatera, att dessa brev äro skrivna på just samma papperssort som *Sång öfwer Gyllenborg*. Det förhåller sig nämligen så, att Geijer 1809 under Englandsvistelsen rätt ofta använde ett papper med stämpeln J. Whatman 1807 till sina brev. Detta papper skiljer sig emellertid i format, färg och avsaknad av randning medelst vattenstämpel från Gyllenborgspapperet. Dylika olikheter förefinnas också mellan det senare och papperet med stämpeln J. Whatman 1808 W. Balston. Däremot överensstämmer papperet i breven av 27.7. 11 och 3.10. 11 i alla delar, som kunna iakttagas — format, färg, randning, stämpelns storlek — med det papper, på vilket *Sång öfwer Gyllenborg* är nedskriven. Då Geijer vidare 20.2. 1810—11[5] endast vid tre tillfällen[6] använder engelskt papper med annat årtal än 1808, torde det få anses ganska klart, att han 3.10. 11 brukat samma, i Sverige inte särdeles vanliga papperssort, som den poetiska tävlingsskriften nr 14, inlämnad till Svenska akademien 7.10. 11, är skriven på.

Undersökningen av papperet styrker således sannolikheten av att Geijer skrivit Gyllenborgsmanuskriptet — men utan att bevisa det, ty det kan mycket väl röra sig om ett visserligen egendomligt men dock betydelselöst sammanträffande.

I dateringsfrågan kan man genom en jämförande stämpelundersökning komma längre än vad i förstone synes möjligt. Vad engelskt papper beträffar, så använder Geijer under 1809 och början av 1810 huvudsakligen sådant med årtalet 1807 och intet, som är yngre. Fr. o. m. 20.2. 1810 t. o. m. 1811 äro — som nyss nämndes — hans engelska papperssorter från 1808; inga ha senare årtal. Under båda perioderna är det fråga om ett flertal olika pappers-

[1] T. fästmön, S. S. [2] T. föräldrarna, ib. [3] GEIJER, a. a. 13, s. 170. [4] V. A.

[5] Om man inte räknar papperet i senare hälften av *Anteckningar under en resa i England*, vilket bär årtalet 1807.

[6] Ett brev till föräldr. med årtalet 1804 och ett annat dylikt med årtalet 1806, båda från 1810 (*G85 a*, UUB.) samt ett till fästmön 4.10. 10 (S. S.), alla av annat fabrikat än J. Whatman.

stämplar. Det framgår härav, att åtminstone på de försäljningsställen, Geijer anlitade, engelskt papper inte varit tillgängligt förrän två år efter anbringandet av vattenstämpeln.[1] Är den handskrift, det gäller, av Geijer, kan den alltså inte vara äldre än från 1810. Sannolikt härrör den i detta fall från tiden strax före inlämnandet till akademien.

Ordformer och stavning i *Sång öfwer Gyllenborg* visa sig i alla avseenden överensstämma med Geijers sedvanor 1810—11. Det torde vara onödigt att närmare ingå på dessa saker; det kan räcka med påpekandet, att den för Geijer vid denna tid typiska regellösa växlingen mellan v och w också karakteriserar Gyllenborgssången.

En undersökning av pikturen har med välvilligt tillmötesgående utförts av docenten Harry Söderman och marinintendenten Ernst Burman. Resultatet framgår av följande utlåtande:[2]

»Undertecknade hava på begäran av fil. mag. Evald Malmström undersökt en handskriven prisskrift från 1811, betitlad 'Sång över Gyllenborg' och förvarad i Svenska Akademiens arkiv. Undersökningen har avsett att utröna, huruvida den anonyma prisskriften härstammar från Erik Gustaf Geijers hand eller icke.

Som jämförelsematerial från Erik Gustaf Geijers hand har använts ett antal brev från 1811, förvarade i Kungl. Biblioteket i kapseln 'Geijers släktbrev' och ett brev från 1812 ur den Engeströmska brevsamlingen.

Prisskriften är skriven med kalligrafisk skönskrift, ehuru en ovanligt måttfull sådan jämförd med dylika alster från samma tid. Försnirklingen är sålunda särskilt måttlig, och den skrivande har synbarligen inriktat sig på att åstadkomma en så tydlig skrift som möjligt.

Geijers autentiska stil är hastig och delvis ganska slarvig, även om den röjer den tränade skrivaren. Polymorfismer äro vanliga.

---

[1] Det har ej lyckats mig att få tag i några uppgifter om förklaringen till detta förhållande.

[2] Att vid undersökningen intet dokument från 1810 använts, beror på praktiska svårigheter. Denna uraktlåtenhet har dock inte haft någon betydelse, enär Geijers stil av år 1810 ej företer någon märkbar avvikelse från den år 1811, och enär dessutom en fotografisk reproduktion av ett stilprov från 1810 tagits i betraktande, ehuru utan att åberopas.

En jämförelse mellan anonymt dokument och autentisk stil visar en mängd likheter, särskilt beträffande stilens allmänna karaktärsdrag. De smärre olikheter i enskilda bokstävers utformning, som kunna iakttagas, hänföra sig utan tvivel till skillnaden mellan den kalligrafiska och den obundna skriften. De identitetstecken, som återfinnas i skriftens allmänna karaktärsdrag, äro av sådan art, att en slutsats om identitet mellan den anonyma prisskriften och Geijers skrift är väl motiverad. I varje fall motstrider intet ett antagande att 'Sång över Gyllenborg' härstammar från Erik Gustaf Geijers hand.

Stockholm den 1 aug. 1932.

Harry Söderman
Docent

Ernst Burman
Marinintendent
Skriftsakkunnig»[1]

3.

De resultat, som nåtts, kunna sammanfattas sålunda:

I. Sommaren 1812 existerade en av Geijer författad *Sång öfver Gyllenborg*. Den omnämnes på sådant sätt, att det förefaller troligt, att den varit akademisk tävlingsskrift. I ty fall bör den ha inlämnats 1811.[2]

II. Till akademiska pristävlingen 1811 inlämnades 7.10 en *Sång öfwer Gyllenborg*. Den är

[1] Ytterligare en omständighet beträffande stilen kan förtjäna en anmärkning. CARL FREDRIK GEIJER skrev sina brev med en prydlig kalligrafisk skönskrift. Denna visar en mycket stor likhet med stilen i *Sång öfwer Gyllenborg;* likheten är skenbart mycket större i detta fall än i fråga om Erik Gustafs stil. Kan inte Carl Fredrik vara författare eller åtminstone renskrivare av Gyllenborgssången? Den förra tanken är inte alldeles orimlig, ty bland Götiska förbundets handlingar i V. A. finns verkligen en dikt av Carl Fredrik — *Det förflutna,* uppläst i förbundet 16.2. 1827. Den är visserligen obetydlig, men det är inte utan, att den vittnar om en viss poetisk talang — av blygsammare format men dock med släkttycke av broderns. Emellertid: om Carl Fredrik vore författare till *Sång öfwer Gyllenborg,* så hade han naturligtvis själv med sin fina stil renskrivit den och inte låtit brodern med den mindre fina göra det. Men på stilen falla både renskrivare- och författareteorien. Ty pikturen i Gyllenborgssången kan av två skäl inte vara Carl Fredriks. Det ena och mindre vägande är, att denne alltid gör överstrykningar med vågräta streck. Erik Gustaf gör det däremot vid denna tid oftast med flera små lodräta, och just så är den enda överstrykningen i *Sång öfwer Gyllenborg* gjord. Det andra och avgörande skälet är, att försnirklingen i sångmanuskriptet är mindre utvecklad än i Carl Fredriks brev från motsvarande tid. Det är nämligen otänkbart, att den mannen skulle skrivit ett slikt manuskript mindre sirligt, med färre grannlåter än sina vardagsbrev.

[2] Bevisen härför lämnas i det följande (s. 16 f.).

a) renskriven av en person (X), som därvid
   1) använde samma i Sverige inte särskilt vanliga papperssort, som Geijer brukade 3.10. 1811,
   2) häftade manuskriptet på ungefär samma sätt, som Geijer gjorde med ett par av sina götiska dikter, och dessutom
   3) skrev med en stil, vilken visar sådana överensstämmelser med Geijers, att den mycket väl skulle kunna tänkas härröra från denne.
   4) Se b) 4).

   Anmärkning: Av vissa ändringar i manuskriptet att döma är renskrivaren (X) troligen identisk med författaren (Y).

b) författad av en person (Y), som därvid
   1) lämnar ett par — visserligen litet sägande — upplysningar om sina yttre förhållanden, som inte strida mot vad man vet om Geijer,
   2) rörde sig om en idévärld, där även Geijer hörde hemma, och inte gav uttryck åt andra åsikter än denne skulle kunnat stå för, samt dessutom
   3) utan att genomgående visa diktartalang — vilket man av brevuttalandena att döma inte heller hade anledning att vänta att Geijer skulle göra i den omförmälda sången — dock åstadkom glimtar av poetisk storhet, som föra tanken på en skald med Geijers begåvning och av Geijers skaplynne.
   4) Antingen X eller Y eller också bådadera använde samma ordformer och stavning som Geijer.

Det kan tänkas, att en person sådan som X existerat samtidigt med Geijer. Det är även tänkbart, att detta varit fallet med en person sådan som Y. Till äventyrs kunna båda ha funnits till självständigt. De skulle då ha samarbetat i och för insändandet av en dikt med samma titel, som den Geijer ej långt därefter uppgives ha skrivit, till samma tävling, varpå omnämnandena av Geijers dikt synas peka. Det kan inte ha skett med avsikt, ty vilken skulle denna avsikt ha varit? Alltså måste det ha skett av en tillfällighet. Men en dylik tillfällighet är i högsta grad osannolik. Lika orimlig ställer sig saken, om man tänker sig X varit identisk med Y, men att X=Y existerat vid sidan av Geijer. Att X varit Geijer och Y någon annan är också i det närmaste otänkbart. Däremot finns det

måhända en liten, mycket liten möjlighet, att Geijer varit Y utan att vara X.

Alternativet till antagandet, att den akademiska tävlingsskriften är densamma som Geijers dikt, blir således den supponerade tillvaron av en dubbelgångare eller ett dubbelgångarepar samt en dubbelhandling — alla av så sällsam natur, att man i en historisk framställning inte kan räkna med dem utan klara positiva belägg. Så länge sådana icke presterats, har man full rätt att anse tävlingsskriftens identitet med Geijers sång fastslagen.

4.

Erik Gustaf Geijer har alltså skrivit den vid Svenska akademiens poetiska pristävlan 1811 med mention belönade *Sång öfwer Gyllenborg*. Renskriften i akademiens arkiv är gjord under tiden 1810—11, sannolikt strax före inlämnandet. Men kan inte dikten — frånsett smärre ändringar vid renskrivningen — ha tillkommit tidigare?

Sång öfwer Gyllenborg förutsätter föremålets död och har därför kommit till efter 30.3. 1808. Vidare är den tydligen från början tänkt som akademisk tävlingsskrift. Att den inte inlämnades till akademien under åren 1808—10, måste därför innebära, antingen att den inte existerade i färdigt skick, eller att det fanns någon speciell orsak, som hindrade Geijer att sända in den.

Möjligen fanns en sådan 1809. Geijer var då i England och visste inte, när han skulle komma att återvända till Sverige; det kunde därför vara lägligt för honom att uppskjuta insändandet. Måhända skulle man kunna tänka sig hindrande orsaker också 1810. Geijer kunde då ha ansett det samtidiga inlämnandet av två tävlingsskrifter — den andra var *Inbillningsgåfvan* — vara att alltför mycket fresta ödet; det bråda arbetet med den prosaiska skriften kunde ha hindrat honom att renskriva den poetiska.

Man behövar emellertid inte lita till så ovissa förklaringar, som de anförda. Det fanns nämligen en omständighet, som hindrade vem som helst att före hösten 1811 tävla i akademien med något opus över Gyllenborg. Franzén hade den 5 maj 1808 utsetts till Gyllenborgs efterträdare bland de aderton, men han dröjde länge med att taga inträde. Och det kunde svårligen ifråga-

komma, att ett verk över en akademiledamot prisbelönades, upplästes och publicerades, innan dennes efterträdare hållit sitt minnestal. Först hösten 1811 överflyttade Franzén till Sverige, sedan han 12.7. 1810 blivit utnämnd till kyrkoherde i Kumla och 21.8. 1811 fått avsked från sin professur i Åbo. Han upptages den 5 september 1811 — Geijer befann sig då i Stockholm[1] — i Stockholms Dagligt Allehanda bland ankomna resande.[2] Det kunde då förväntas, att han fortast möjligt skulle hålla sitt inträdestal, vilket han också gjorde 27.11. 1811.[3] Fältet var fritt för en *Sång öfwer Gyllenborg*.

Att Gyllenborgssången icke insänts till de akademiska tävlingarna 1808, 1809 eller 1810, lägger således intet hinder i vägen för att den kan ha funnits till redan då. Däremot finns det ett par uttalanden av Geijer från senare år, som synas förbjuda, att man förlägger poemet ifråga till tiden före tillkomsten av de första Idunadikterna — början av år 1811. I *Minnen* (1834) kallar han de senare för sina första poem[4] och säger om tiden före *Inbillningsgåfvan* (som skrevs hösten 1810): »Under hela denna tid var jag fullkomligt ofruktbar och på sånggudinnornas gunst var icke att tänka.»[5] I *Berättelse om Götiska förbundet* (1845) förklarar han vidare, mindre kategoriskt, att de första götiska dikterna voro »en öfverraskning för dem [kamraterna i förbundet] och nästan för mig själf, ty jag hade ditintills föga försökt mig på det poetiska fältet».[6] Emellertid får man inte alltför mycket trycka på dessa sena uttalanden. Det är tydligt, att Geijer i det första av dem inte räknar med konstlöst och skämtsamt erotiskt versmakeri, sådant som visan i brevet till fästmön 12.5. 1810. Men de behöva ej heller utesluta, att mera allvarligt menade saker kommit till före Idunadikterna. Också slika saker kan Geijer sedermera ha funnit så poetiskt värdelösa, att hänsyn inte behövde tagas till dem. Det berättigade i ett dylikt antagande framgår därav, att det faktiskt finns ett omfångsrikt poem av relativt allvarlig och anspråksfull karaktär, vilket kan ovedersägligen bevisas ha tillkommit före Iduna-

[1] GEIJER, a. a. 13, s. 114.
[2] W. LAGUS, *Om F. M. Franzéns bortflyttning från Finland*, Svenska Literatursällskapets i Finland förhandl. och uppsatser, 2, 1886—1887, Helsingfors 1887, s. 96.
[3] LJUNGGREN, a. a., s. 258.
[4] GEIJER, a. a. 7, s. 375.
[5] Ib. s. 323.
[6] GEIJER, a. a. 11, s. 180.

dikterna — närmare bestämt 31.12. 1810. Det åsyftade poemet är *Nyårsnatten*, tryckt i kalendern Nordstjernan 1847.

Marcus har — förledd av publiceringstiden — förlagt *Nyårsnatten* till årsskiftet 1846/47.[1] Tillkommen vid denna tid skulle emellertid dikten vara en högst egendomlig anakronism. I själva verket visar ett ögonkast på det enda bevarade manuskriptet, ett koncept med många överstrykningar och ändringar[2], att denna datering måste vara felaktig: stilen och stavningen äro de geijerska från omkring 1811. Papperet är vidare av samma slag, som det Geijers recension av G. A. Silfverstolpes Lärobok i allmänna historien är skriven på.[3] Och den publicerades i StockholmsPosten 16, 22, 24.1. 1811.[4] Ett brevuttalande bekräftar riktigheten av den fingervisning, som denna omständighet ger. »Jag sänder Dig hermed», skriver Geijer till sin fästmö 3.1. 1811, »ett Episkt poem i — en half sång af undertecknad. — Jag hade ingenting annat att göra på Nyårsafton och så kom det i dagen. Jag tänkte först att deraf göra en liten politisk suck öfwer fäderneslandets öden — men som Du en gång vet att *Anna Lisa är min visa* Så blef det sluteligen bara kärlek af — och emedan det tillhör dig, så sänder jag det till Dig.»[5] Karakteristiken av dikten är visserligen knapphändig, men det kan inte råda någon tvekan om att det är *Nyårsnatten*, det gäller.[6]

Att *Nyårsnatten* skrivits 31.12. 1810, gör den till ett i och för sig själv ganska intressant dokument. Här är detta förhållande av

---

[1] *Erik Gustaf Geijers lyrik*, Sthlm 1909, s. 342.

[2] I *V5a* (: Geijer), UUB. — Detta företer några skiljaktigheter från den tryckta texten i Nordstjernan — Marcus' uppgift, att sista strofen i Nordstjernan inte står att uppleta i manuskriptet, är dock felaktig —, som sannolikt är satt efter den till fästmön sända renskriften. En sådan måste nämligen ha existerat, ty det bevarade konceptet kan inte vara det till fästmön sända manuskript, vilket omnämnes i ett brevuttalande, som strax skall återges.

[3] Detta manuskript i *V 250 cc*, UUB.

[4] Att denna rec. publicerats under Geijers livstid, har hittills varit okänt; utgivarna av dennes saml. skr. ha återgett den efter ms.

[5] GEIJER, a. a. 12, s. 99.

[6] Ännu tydligare är syftningen på *Nyårsnatten* i följande uttalande till samma adressat 7.8. 1840: »Jag återskickar dig det af Knut sända gamla Poemet. Jag näns ej att trycka det. Det har sitt värde för oss bägge — Tryckt skulle det endast ådraga mig kritiker — Den pompösa historik om menskliglietens olyckor och krig m. m. hvarmed *Året* begynner passar ej bra för de blott ur *kärleken* samlade tröstegrunder, ehuru goda de senare kunna vara. —» (GEIJER, a. a. 12, s. 372). LANDQUIST har observerat sambandet mellan detta brevuttalande och det föregående — han säger, att de åsyftade poemen möjligen äro identiska, men tror det eller dem vara förstörda (ib. s. 451, 471).

vikt som belägg för att *Sång öfwer Gyllenborg* kan ha kommit till före de i Götiska förbundet upplästa dikterna.[1] Det förefaller då rimligast, att den — frånsett smärre ändringar vid renskrivningen — har sett dagen under tidigare delen av perioden 30.3. 1808—7.10. 1811, troligen ganska snart efter Gyllenborgs död. Att dikten otvivelaktigt representerar ett äldre stadium i Geijers poetiska utveckling än Idunadikterna, behöver visserligen inte utgöra något avgörande skäl härför. Versmåttet och karaktären av akademisk tävlingsskrift kan ha medfört ett återfall i ett tidigare och osjälvständigare maner. Men dikten utgår ifrån och är tydligen inspirerad av Gyllenborgs frånfälle och bör därför också stå i tidssammanhang med detta, inte vara skriven två, tre år senare. Den eventualiteten, att Geijer skulle ha hållit på och knåpat med poemet under flera år, kan man, med hänsyn till vad som för övrigt är bekant om hans sätt att dikta, knappast räkna med.

Törhända går det att ytterligare precisera tillkomsttiden. I ett brev till föräldrarna den 22 december 1808 berättar Geijer, att han vid Svenska akademiens högtidssammankomst hört uppläsningar av Hagbergs äreminne över Oxenstierna, Wallins sång över Gustav III och Bloms ode över svenska soldaten. »Men», tillägger han, »hvad min ringa person beträffar, så tycker jag att man måste ej ha något hjerta, eller, som fransosen säger, några inelfvor i sig, för att nu, i denna tidpunkt, kunna skrifva Äreminnen — och Oden öfver patriotiska ämnen. Vid tankan på dem borde man brista i gråt, och innom sitt eget bröst innesluta sin sorg och harm öfver all den kraft hos Nationen, som är förgäfves förslösad, alla dessa segrar, som äro förgäfves vundna —».[2] *Sång öfwer Gyllenborg* är ju inte av alldeles samma art som de omskrivna litterära alstren, men Geijer kan dock tänkas ha räknat också den till den kategori, som skar honom i öronen under förnedringens tid. I så fall har sången skrivits redan före hösten 1808.[3]

---

[1] I första strofen av *Sång öfwer Gyllenborg* synes det antydas, att Geijer även tidigare skrivit poesi. Hänsyftningen passar i varje fall icke på någon av hans kända och bevarade dikter.

[2] GEIJER, a. a. 13, s. 77.

[3] Av uttrycket, att Oxenstjerna är »än ensam spard bland wåra ödens hot» (i sista strofen) kan man inte dra några dateringsslutsatser, ty för Geijer stod Sverige under ödets hot under hela perioden 1808—1811.

5.

Det faktum, att Geijer är författare till en *Sång öfwer Gyllenborg*, förvånar en ingalunda — även om man inte känner till de tidigare poem enligt gyllenborgskt mönster, som två rader i sångens första strof synas antyda, att han åstadkommit. Det var alldeles naturligt, att just Geijer i Gyllenborg såg en beundrad föregångare och förebild. Den äldre skalden var den förste svenske företrädaren för den rousseauanska stoicismen med goticistisk prägel. Den yngre står på samma linje — givetvis med den skillnad, som tidernas, mentaliteternas och filosofernas förändringar betingar — och ansluter sig framför allt i *Manhem* till banbrytaren.[1] *Sång öfwer Gyllenborg* vittnar vältaligt om att detta är den viktiga och väsentliga kontaktpunkten mellan föremålet och författaren.

Att hyllningen tog formen av en akademisk tävlingsskrift, hade också sin rimliga orsak. Franzén hade gett ett föredöme med sin *Sång öfver Creutz*, Gyllenborgs skaldebroder. Det föll av sig självt, att dessa två ställdes samman. Franzén såg i Creutz den, med vilken poesien först fick fäste i svensk jord. För författaren av nekrologen över Gyllenborg i StockholmsPosten 18—19.5 1808, signaturen A. G. S. — väl Axel Gabriel Silfverstolpe —, betecknar skaldeparet Creutz-Gyllenborg den svenska poesiens slutliga genombrott. Dalin hade skapat språket och röjt väg. »Både språket och till någon del allmänheten, både medel och några wärderare woro alltså, genom hans bemödanden, tillreds för kommande snillen. De kommo, redan under hans lifstid. Det war Grefwarne *Gyllenborg* och *Creutz:* och deras första försök som fingo offentlighet, lemnade på en gång efter sig allt hwad wittert wårt Fädernesland dittills sett alstras. Hwarderas poesi bar ett olika lynne; men begges röjde mästares anlag. *Creutz* war mera Poet för behaget och inbillningen; *Gyllenborg* mera för styrkan och den upphöjda tanken. *Dalins* känsla synes hafwa sagt honom, att poesien bör wara wälljud: desses, att den ännu wäsentligare bör wara bild. Från den stund detta war insedt kunde Swerige få en poesi: och dess odödlige Stiftare, de från hwilka ensamme Skaldekonsten i wår land kan räkna sin födelse, de äro nämnde, det war *Gyllenborg* och *Creutz* — och ingen mer, wärdig att ställas wid deras

[1] BLANCK, *Geijers götiska diktning,* Uppsala 1918, s. 246 f., 249 f., 290 f.

sida. Möjligt kan wara, att de, utan *Dalin*, ej hade blifwit allt hwad de blefwo; men troligt är ock att *Dalin* alldrig kunnat blifwa hwad de woro.» — Geijer är inne på samma tankegång som denna nekrolog:

Dig gaf Dalin ett språk. Du gaf det själens styrka
Och Skaldens konst den kraft, som lyfter opp ett folk.

Sång öfwer Gyllenborg tycks i viss mån medvetet vara tänkt som en parallell till *Sång öfver Creutz*, och den har i mycket denna till mönster. Båda teckna den svenska skaldekonstens utveckling fram till föremålet; i båda fallen — ehuru framför allt hos Geijer — kunna dessa partier — hos Franzén stroferna 1—6, hos Geijer 6—11 — anses som alstrens märkligaste och mest fullödiga. Uppfattningen av utvecklingen är i huvudsak densamma, och skildringarna erinra åtskilligt om varandra — man jämföre Franzéns strof 4 och Geijers strof 11 —, ehuru Geijer ser sakerna också ur en politisk, inte bara ur en poetisk synpunkt. Dock finns härvidlag även en annan, icke oväsentlig avvikelse: den yngre diktaren har — som man av den blivande författaren till Idunas första häfte kunde vänta — en högre uppskattning av den fornnordiska poesien. För Franzén var denna

blott ett skri
Af barbaren, som betagen
Tryckte känslan ut med raseri.

För Geijer åter är det inte den fornnordiska skaldekonsten utan det äldsta språket, som var »ogent, wildt, för Harmonien lyckt». Men, heter det om Nordens gamle skald,

Han öfwermannar det med Gudakraft och tänder
Uti dess råhet lif, med bloss från himlen rykt.[1].

Och diktens mest inspirerade passus formar sig till en hyllning av den forngötiska poesien såsom förebildligt nordisk. Så lyda nämligen femte och sjätte stroferna, där författaren till att börja med apostroferar Gyllenborg:

---

[1] Något annat belägg för att Geijer under ifrågavarande tid haft denna uppfattning av förhållandet mellan det äldsta språket och den fornnordiska poesien finns inte — men det är heller ingenting, som hindrar, att han kan ha haft den.

Man tadla will din dikt, att ej med Söderns värma,
Ej med Hesperisk glans Du locka oss förstått,
Att uddig qwickhets lek Du icke welat härma,
Att Galliens fina ståt Din stora själ försmått.
Din sång din gerning war, ditt lif — med kraftens rön
Ur hjertats inre brunn dess rena vågor swalla.
Till tårar Du oss rör och wet dock ibland alla
Sjelf ensam ej, att Du är skön.

Men denna stränga art är hemma uti Norden,
Från ålder bragder ej blott prisade dess sång:
Sjelf war den hjeltebragd — med vapen rustad vorden,
Den träffar djupt, har egg och går en hjeltes gång.
Då witter Idrotts Mor sig sänkte till wår werld,
Ej som Minerva blott som Pallas will hon dyrkas:
Af Söderns sköna barn dess glada lek må yrkas,
Åt Norden gaf hon sångens swärd.

Det är på de historiska partierna, som likheten mellan *Sång öfver Creutz* och *Sång öfwer Gyllenborg* väsentligen beror. Kompositionen som helhet är olika: hos Geijer föregås det omförmälda partiet — Franzéns första — av några apostroferande strofer, och han har inte som finländaren varit nödsakad att utförligt glorifiera sin hjältes förtjänster utanför det litterära gebitet. Han har hållit sig till de poetiska meriterna och i vederbörlig kronologisk ordning behandlat Gyllenborgs vittra verk. Även utom det historiska partiet har dock *Sång öfwer Gyllenborg* vissa reminiscenser från Franzéns dikt. Bilden med lustelden och tärnorna i den förras tredje strof går tydligen tillbaka på orden om Dalin i den senares sjätte. Och stroferna 3—4 i Geijers poem — med deras ord om den oförtjänta glömska, som kommit föremålet för sången till del (Knapt hörer man ännu en enslig åldring nämna De ljud, som woro förr hans tjusta ungdoms ro), och om att denne dock äger bestånd såsom en stjärna, vilken klarnar, då natten faller på —, dessa strofer ha synbarligen hämtat inspiration ur sista strofen i *Sång öfver Creutz*, där Franzén riktar sig till Gyllenborg:

Fåfängt vid hans [Creutz] bud från forna verlden
Smaken kom, ej konstlad och ej vild:
Prakten, vällusten och flärden
Resa på dess thron en sminkad bild.

Gråt natur: och du hans tvillingstjerna,
Ensam lemnad i din gång,
Göm dig mulen: knappt en landtlig tärna
Nämner mer hans oskuldsfulla sång,
Men en dag, då stormen hwiner
Kring Europas mossiga ruiner,
Stån I öfwer fjällens topp
Utan nedgång evigt klara opp.

Franzén flätar alltså här in en hyllning av Gyllenborg. Men också i särskilda poem hade denne hyllats av två stora skalder, innan Geijer gjorde det — av Oxenstjerna i tillägnan av *Skördarne* och av Kellgren i *Til Grefve Gyllenborg*. Det senare poemets karakteristik av *Satir öfver mina Vänner* ligger måhända bakom motsvarande karakteristik i Geijers dikt; från det förra härrör beteckningen av Skenäs som Sveriges Mantua. Betydelsefullare är emellertid det inflytande *Sång öfwer Gyllenborg* rönt av själva *Skördarne*. Det framträder i sångens nionde strof; den är besläktad med Oxenstjernas berömda ord om fädernas högar i slutet på *Skördarnes* fjärde sång:

— — — dessa Ekars skog i Vikingarnas länder
Som, född ur kämpars mull och med sin vida rot
I deras grafvar fäst kring Ättehögens fot,
Vid jordens midnattstid i skygd af sina grenar,
Bland grifteeldars sken emellan Runans stenar,
Ser deras Vålnader från skuggors tysta Verld,
Ur Högen resas än och skaka sina Svärd.

Uppenbart är även sammanhanget mellan Geijers teckning av de fornnordiska skalderna — strof 6—8 — och Oxenstjernas bild av dessa, som återfinnes omedelbart efter det just citerade:

För Er var Skalden kär. Med Edra Härars gång
På vapenskiftets fält han digtade sin sång:
Vid kämpens sida fäst, hvars oförskräckta sinne
Föraktande sit lif men vårdande sit minne,
För efterverldens låf, som lönade hans blod,
Begärde Snillets blick til vittne af sit mod;
När mellan höjda Svärd som i hans hjärta stötas,
Viss at i Glysisvall af Brages låfsång mötas,
Han lämnade, den stund han föll i Odens famn,
Åt Rygtet sina värf och Skalderna sit namn.

Det tyngst vägande partiet i *Sång öfwer Gyllenborg* — översikten av den svenska skaldekonstens utveckling — ansluter sig, som synes, mycket nära till gustaviansk tradition. Detta gäller också om dikten i övrigt. Ofta är den blott en föga självständig och föga inspirerad sammanställning av nedärvda schabloner. Men här och där bryter en skarp och manlig kraft fram, som bebådar Geijers och Tegnérs pånyttfödelse av den nationella göticismen; här och där klingar en ren och klar ton, som vittnar om lyrisk begåvning.

Ur två synpunkter i första hand har alltså *Sång öfwer Grefwe Gustaf Fredrik Gyllenborg* litteraturhistoriskt intresse. Den utgör länken mellan 1700-talets götiska poesi och Idunas. Den understryker Geijers samband med den äldre göticistiska rousseauismen i Sverige, och den visar, att han själv var väl medveten om detta samband. Den är tillika — jämte *Nyårsnatten*[1] — det enda dokumentet från en stor skalds poetiska läroår. Den ådagalägger, att Geijers mogna och originella diktning icke sprungit fram så oförberett och omedelbart, som man tidigare förmodat; den har föregåtts av lärjungeskap, av osjälvständighet och efterklang.

[1] *Det var en gång en Magister lärd* kanske också bör nämnas.